

Handläggare
Richard Hultman
08-508 26 231**Till**
Trafiknämnden
2021-03-11

Handlingsplan för skadedjursbekämpning. Svar på uppdrag från kommunfullmäktige

Förslag till beslut

1. Trafiknämnden godkänner föreliggande tjänsteutlåtande och bifogad handlingsplan som svar på uppdraget från kommunfullmäktige.
2. Trafiknämnden hemställer till kommunfullmäktige att besluta att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning.
3. Trafiknämnden föreslår att, efter kommunfullmäktiges beslut i frågan, beslutet gäller med successiv start i samband med att nämndernas och bolagens befintliga avtal upphör att gälla.
4. Trafiknämnden föreslår att kommunstyrelsen ges i uppdrag att genomföra upphandlingen.
5. Trafiknämnden föreslår att trafiknämnden utses till kategoriägare för stadens skadedjursbekämpning och har därmed, tillsammans med kommunstyrelsen genom servicenämnden, ansvar för avtalsförvaltning och samordning av insatser enligt denna handlingsplan.
6. Trafiknämnden hemställer till kommunfullmäktige att godkänna förslaget till handlingsplan för skadedjursbekämpning samt att besluta om de förslag som trafiknämnden lagt fram i detta ärende.

Trafikkontoret
StadsmiljöFleminggatan 4
Box 8311
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 26 231
Växel 08-508 27 200
richard.hultman@stockholm.se
trafikkontoret@stockholm.se
Org nr 212000-0142
start.stockholmGunilla Glantz
FörvaltningschefTove Nilsson
EnhetschefBengt Stenberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Många stockholmare upplever att problem med skadedjur har ökat. Kommunfullmäktige har därför givit trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för skadedjursbekämpning.

Med bakgrund i kontorets dialog, analys och ställningstaganden föreslås en handlingsplan för skadedjursbekämpning med följande rubriker:

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Mål: Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna har en väl fungerande renhållning i det offentliga rummet.

Kommunikation kring skadedjur

Mål: Stadens kommunikation kring skadedjur leder till förändrat beteende hos boende, verksamma och besökare i staden.

Innovativa metoder

Mål: Staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder vid upphandlingar av skadedjursentreprenader.

Central upphandling av skadedjursbekämpning

Mål: Kommunfullmäktige beslutar att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning för samtliga berörda förvaltningar och bolag.

Förslaget till handlingsplan återfinns i bilaga 1.

Mot bakgrund av föreliggande skrivelse föreslår trafikkontoret att trafikinämnden godkänner föreliggande tjänsteutlåtande och bilagd handlingsplan som svar på uppdraget från kommunfullmäktige.

Bakgrund

Många stockholmare upplever att problem med skadedjur har ökat. Problem med skadedjur har generellt sin grund i bristande avfallshantering, nedskräpning och fågelmatning som alla bidrar till god tillgång på föda. När detta kombineras med skyddade livsmiljöer (t.ex. marktäckande vegetation, väderskydd och andra typer av skydd) och tillgång till boplatser kan skadedjurspopulationer växa mycket snabbt.

Kommunfullmäktige har därför givit trafikkontoret i uppdrag att:
”ta fram en nämndövergripande handlingsplan för att samordna, upprätthålla och innovativt utveckla stadens arbete med

skadedjursbekämpning. Arbetet sker i samarbete med fastighetsnämnden, stadsdelsnämnderna, Svenska bostäder, Familjebostäder, Stockholms hem, Stockholms hamn och Stockholm vatten och avfall.”

Föreliggande tjänsteutlåtande med tillhörande handlingsplan utgör en redovisning av uppdraget. Utöver de nämnder och bolag som omnämns i kommunfullmäktiges uppdrag har kontoret valt att kontakta en rad andra förvaltningar och bolag som har en roll i arbetet med skadedjursbekämpning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på trafikkontoret. Kontoret har haft dialog med miljöförvaltningen och stadsledningskontoret som också har kommit med synpunkter på planen. Kontoret har haft leverantörsdialoger med företagen Anticimex och Nomor som ett led i omvärldsbevakningen.

Slutligen har en dialog förts med de av stadens bolag och förvaltningar som omnämns under rubriken ”Dialog och befintlig ansvarsfördelning” nedan.

Dialog och befintlig ansvarsfördelning

Stadens skadedjursverksamhet är upphandlad enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) sedan 2010. Dessförinnan hade trafikkontoret ansvar för all skadedjursbekämpning på stadens mark och verksamheten bedrevs då i egen regi. I samband med att verksamheten upphandlades 2010 har ansvaret, i olika skeden, fördelats på stadens fastighetsägande förvaltningar och bolag. I dagsläget har trafikkontoret ansvar för skadedjursbekämpning på all stadens mark som inte är tomtmark.

I dagsläget har de nämnder och bolag som omnämns i kommunfullmäktiges uppdrag; fastighetsnämnden, Familjebostäder, Svenska bostäder, Stockholms hamnar, Stockholms hem, Stockholm vatten och avfall och trafikkontoret, egna avtal med entreprenörer för att bekämpa olika typer av skadedjur och ohyra beroende på upphandlande parts specifika behov. Stadsdelsnämnderna har ingen formell roll i skadedjursbekämpningen då trafikkontoret har ansvar för skadedjursbekämpning på de delar av stadens mark som inte är tomtmark. Stadsdelsförvaltningarna har dock en betydelsefull roll i att lokalisera problem med, och vidarebefordra klagomål på, skadedjur till trafikkontoret.

Samordning av avtal för skadedjursbekämpning förekommer inte mellan de upphandlande enheterna vad gäller t.ex. utformning av avtalen. De olika avtalen omfattar olika typer av skadedjur och metoder beroende på upphandlande parts behov och förutsättningar. Vid kontakter med aktuella förvaltningar och bolag har det framkommit att behov och förutsättningar har sin grund i respektive verksamhet, som har en mycket stor spännvidd. Detta gör att vissa förvaltningar och bolag har framfört att det kan finnas risk för att deras specifika förutsättningar och krav inte tillgodoses. Under förutsättning att beslut fattas om central upphandling kommer därför stor vikt läggas på samverkan för att erhålla en leverans av skadedjursbekämpning som är ändamålsenlig för alla ingående bolag och förvaltningar. Till detta bör tilläggas att i princip samtliga aktörer efterfrågar mer samordning av skadedjursarbetet.

Trafikkontoret har, förutom de aktörer som omnämns i uppdraget från kommunfullmäktige, också samverkat med övriga fastighetsägande förvaltningar inom staden. Kontoret har efterfrågat lägesbilder, förslag och idéer som kan utveckla och effektivisera skadedjursbekämpningen. Nedan görs en kort sammanställning av förvaltningarnas och bolagens arbete med skadedjur och deras tankar kring utvecklingsbehov.

Idrottsförvaltningen

Hyr alla anläggningar och lokaler från fastighetskontoret, de har inget ansvar för skadedjursbekämpningen.

Kyrkogårdsförvaltningen

Kyrkogårdsförvaltningen ansvarar för ett antal gravplatser och minneslundar med tillhörande kapell och andra byggnader.

Förvaltningen uppger att problemen med skadedjur i form av gnagare och duvor är av mindre omfattning men att problem med övriga typer av skadedjur och ohyra i hus och byggnader kan förekomma.

Skadedjursbekämpningen är i dagsläget av ringa omfattning vilket gör att förvaltningen har valt att direktupphandla verksamheten.

Förvaltningen ställer sig positiv till att medverka i en eventuell framtida central upphandling under förutsättning att den omfattar en bredare verksamhet än gnagare och fåglar.

Kulturförvaltningen

Hyr alla anläggningar och lokaler från fastighetskontoret eller andra fastighetsägare, de har inget ansvar för skadedjursbekämpningen.

Fastighetskontoret

Fastighetskontoret äger och förvaltar 352 fastigheter och 1 080 byggnader. Beståndet har en stor spännvidd och omfattar allt från förvaltnings- och kontorsbyggnader till brandstationer, slott och torp. Kontoret äger och förvaltar också natur- och friluftsområden utanför kommungränsen.

Kontoret uppger att deras hyresgäster påverkas av skadedjur i varierande grad. Kontoret arbetar förebyggande i särskilt känsliga lokaler som t.ex. saluhallarna. I övriga lokaler agerar kontoret med åtgärder efter klagomål från hyresgäster eller på initiativ från förvaltare och servicetekniker. Kontoret har på vissa platser övergått till s.k. smartboxar (flergångsfällor) med serviceavtal och schemalagd tillsyn av entreprenör.

Skadedjursverksamheten är upphandlad och ny upphandling är under uppstart då gällande avtal löpte ut i december 2020.

Kontoret efterfrågar samverkan och erfarenhetsutbyte för att genom det utveckla skadedjursbekämpningen.

Stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna har i dagsläget inget ansvar för skadedjursbekämpning. Stadsdelsnämnderna har i särskild ordning informerats om arbetet med handlingsplanen för skadedjursbekämpning.

Familjebostäder

Familjebostäder förvaltar ca 20 000 lägenheter och 2 200 lokaler och har en nyproduktion på ca 350-500 lägenheter per år. De uppger att de, i varierande omfattning, har problem med råttor, i hela beståndet.

Skadedjursbekämpningen är upphandlad med nytt avtal från juni 2020.

För att minska problemet med skadedjur anser bolaget att bättre samarbeten och gemensamma insatser behövs för de fastighetsägare som är aktuella inom ett visst geografiskt område. Aktörerna behöver också samarbeta kring beteendeförändringar hos medborgarna för att minska den nedskräpning som i sin tur leder till ökad förekomst av skadedjur.

Stockholms hem

Stockholms hem äger och förvaltar ca 28 000 lägenheter och ett stort antal lokaler. Bolaget har också en stor verksamhet inom nyproduktion av bostäder.

Skadedjursverksamheten är upphandlad. Avtalet har löpt ut i april 2020 och ny upphandling pågår.

Bolaget uppger att de har problem med råttor i stora delar av beståndet. Skadedjuren smutsar ner och skapar oro och obehag hos boende.

En utvecklad samordning mellan närliggande fastighetsägare är önskvärt enligt bolaget. Gemensamma insatser behövs för att inom ett område få ner populationen av skadedjur.

Svenska bostäder

Svenska bostäder förvaltar ca 27 000 lägenheter och ca. 4 200 lokaler. De äger också centrumanläggningar i Björkhagen, Dalen, Husby, Kärrtorp och Vällingby och har nyproduktion av bostäder.

Skadedjursverksamheten är upphandlad, avtalet gäller till augusti 2020 och kan förlängas.

Bolaget uppger att de har stora problem med råttor i hela beståndet. Det fortlöpande skadedjursarbetet består av att fysiskt hindra råttor och duvor att komma in i byggnader, och att placera ut olika typer av fällor. Skadedjurens tillgång till mat anses vara en stor källa till problematiken i kombination med tillgången på boplatser och gömställen.

Bolaget ser att skadedjursbekämpningen kan utvecklas genom tätare samarbete mellan närliggande fastighetsägare. Det vore också önskvärt att få tillgång till dagvattenledningar för utplacering av fällor för att därmed förhindra att råttor sprider sig in i byggnader. Även medborgarnas beteende att mata fåglar och skräpa ner behöver hanteras gemensamt av flera aktörer i samverkan.

Stockholms hamn

Stockholms hamn AB bedriver hamnverksamhet genom att erbjuda kajplatser, främst till den kommersiella sjöfarten. De arbetar också med att vårda och utveckla innerstadens kajer och att främja skärgårdstrafik och sjöburen lokaltrafik.

Skadedjursverksamheten är upphandlad och avtalet löper ut i april 2023.

Hamnanläggningarna har främst problem med råttor, duvor och måsar. Skadedjuren väcker starka reaktioner hos både yrkesverksamma och befolkningen i övrigt. Hamnen anser att de fastighetsägare och aktörer som är aktuella inom ett område bättre behöver samordna sina skadedjursinsatser och avfallshantering för att minska problemen.

Stockholm vatten och avfall

Stockholm vatten och avfall levererar dricksvatten, avleder och renar avloppsvatten och har ansvar för stadens avfallshantering.

Skadedjursverksamheten är upphandlad och avtalet löper ut i december 2020.

Bolaget beskriver sitt ledningsnät som ”en motorväg” för skadedjur där det finns både skydd och tillgång på mat. Ett fortlöpande arbete pågår med att hålla nere beståndet, bekämpning sker både med mekaniska fällor och med gift. De mekaniska fällorna kan orsaka stopp i ledningen och kan förstöras av höga vattenflöden vilket gör dem dyrare i drift än traditionella betesstationer.

Bolaget ser ett behov av att förtydliga ansvarsfördelningen mellan stadens olika aktörer då bolaget tar emot många klagomål kring skadedjur. Det finns också behov av att utreda frågan om enskilda och fastighetsägare kan rikta skadeståndsanspråk mot bolaget eller andra delar av staden på grund av skador orsakade av skadedjur.

Det finns en osäkerhet hos medborgarna vart de ska vända sig då problem med skadedjur uppstår. Bolaget ser det heller inte som resurseffektivt att styra sina insatser utifrån enskilda klagomål utan vill arbeta strategiskt med frågan.

Sisab

Bolaget äger och förvaltar lokaler för förskolor, skolor och gymnasieskolor inom Stockholm stad. Bolaget äger ca. 600 fastigheter.

Skadedjursverksamheten är upphandlad och nuvarande avtal löpte ut i december 2020.

Bolaget beskriver att deras största skadedjursproblem utgörs av gnagare som är en ovälkommen gäst på både förskolor och skolor.

Skadedjursbekämpningen är särskilt utmanande då giftbeten i traditionella betesstationer inte är lämpligt i närheten av små barn. Att hitta effektiva placeringar av betesstationer kan alltså utgöra en särskild utmaning i närheten av förskolor och skolor.

Bolaget ser också ett stort behov av samverkan och samarbete med övriga staden och andra fastighetsägare. Bolaget anser att sanering av enskilda fastigheter inte utgör ett effektivt arbetssätt utan mer flyttar problemet till grannfastigheten. Stadens förvaltningar och bolag borde därför agera gemensamt inom stadens ytor.

Handlingsplanen i sammandrag

Som framgår av bilagan föreslår kontoret följande rubriker i handlingsplanen:

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Mål: Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna har en väl fungerande renhållning i det offentliga rummet.

Kommunikation kring skadedjur

Mål: Stadens kommunikation kring skadedjur leder till förändrat beteende hos boende, verksamma och besökare i staden.

Innovativa metoder

Mål: Staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder vid upphandlingar av skadedjursentreprenader.

Central upphandling av skadedjursbekämpning

Mål: Kommunfullmäktige beslutar att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning för samtliga berörda förvaltningar och bolag.

Analys och konsekvenser

Kontoret har haft kontakter med sakägarna inom staden och andra sakkunniga för att diskutera skadedjursbekämpning. Med utgångspunkt i dialogen konstaterar kontoret att samordning och gränsdragning mellan olika sakägare och fastigheter är återkommande frågor som också anses utgöra hinder för en effektiv skadedjursbekämpning.

Det faktum att skadedjuren, av naturliga skäl, inte påverkas av fastighetsgränser är värt att påpeka i sammanhanget. Många fastighetsägare vittnar om att bekämpning inom den egna fastigheten ger liten eller ingen effekt då skadedjuren snabbt söker nya boplatser på angränsande fastighet. En effektiv

skadedjursbekämpning behöver därför ske områdesvis utan hänsyn till fastighetsgränser.

Utökad *samordning* mellan berörda parter kan till viss del effektivisera arbetet och klargöra ansvarsområden. Detta bygger dock på att de inblandade parterna är beredda att fullt ut samordna sina insatser, vilket erfarenhetsmässigt inte alltid är fallet. Med hänvisning till ambitionen att göra skadedjursarbetet effektivare och möjliggöra snabba insatser föreslår kontoret i föreliggande tjänsteutlåtande att kommunfullmäktige utser trafikkontoret som ägare av upphandlingskategorin skadedjur och ger kommunstyrelsen i uppdrag att genomföra upphandling av skadedjursbekämpning.

Ekonomi

Trafikkontoret beskriver i handlingsplanen för skadedjursbekämpning ett antal åtgärder som kommer genomföras under förutsättning att erforderlig finansiering går att lösa.

Flera av åtgärderna innebär ökade kostnader för trafikkontoret om de genomförs. Kontoret har uppskattat de årligen tillkommande kostnaderna till ca. 3,0 mnkr per år. Till detta ska läggas kostnader för arbetet med en central upphandling. Dessa medel är inte inrymda i kontorets budget idag, vilket innebär att åtgärderna med befintlig budgetram inte kommer att kunna genomföras inom en snar framtid.

Kontoret har för avsikt att återkomma till behovet av finansiering av de föreslagna åtgärderna i kommande budgetunderlag där en tydligare redogörelse lämnas kring behovet av medelförstärkning. Kontoret kommer även att se över möjligheterna att söka central finansiering för genomförandet av vissa investeringsåtgärder.

Trafikkontoret har i dagsläget svårt att överblicka de ekonomiska aspekterna av en eventuell central upphandling av kategorin skadedjursbekämpning med hänvisning till att tidigare erfarenheter och jämförelseobjekt saknas. Kontoret har även här för avsikt att återkomma under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kontorets förslag.

Det är dock värt att påminna om det faktum att centrala upphandlingar generellt genererar stora volymer och därtill hörande stordriftsfördelar. Detta kan i sin tur leda till resurseffektivitet och lägre kostnader. Mot detta kan ställas stadens höjda ambitionsnivå inom området vilket kan leda till kostnadsökningar. Ett centralt

avtal inom skadedjursbekämpning ger förutsättningar att skapa enhetliga processer och arbetssätt vilket kan leda till resurseffektiva arbetssätt och bekämpningsinsatser med låga kostnader som följd.

Under förutsättning att kommunfullmäktige fattar beslut om central upphandling har trafikkontoret för avsikt att återkomma med förslag på finansiering och uppskattning av stadens framtida kostnader för kategorin skadedjursbekämpning.

Trafikkontorets synpunkter

För att tydliggöra de resonemang och ställningstaganden som har lett fram till förslagen i handlingsplanen, väljer kontoret att göra följande kommentarer:

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Mål: Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna har en väl fungerande renhållning i det offentliga rummet.

Trafikkontorets kommentar:

Kontoret ställer i samband med nya upphandlingar av driftentreprenader krav på effektivare arbetssätt och nya metoder och utrustning. Kontoret arbetar också med att utveckla uppföljning av entreprenadavtalen för att säkerställa rätt leverans och utreder de juridiska aspekterna av olika typer av krav i samband med markupplåtelser. I samband med framtagande av ”handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten”, kommer kontoret i ett pilotprojekt att undersöka innovativ teknik och innovativa metoder i avfallsarbetet.

Kommunikation kring skadedjur

Mål: Stadens kommunikation kring skadedjur leder till förändrat beteende hos boende, verksamma och besökare i staden.

Trafikkontorets kommentar:

Trafikkontoret genomför i dagsläget ett visst mått av extern kommunikation. En utökning av insatserna är önskvärt för att tydliggöra samband mellan beteende och konsekvenser. Ett utökat kommunikationsarbete kräver dock finansiering vilket inte är möjligt inom befintlig budgetram.

Av övriga aktörer bedriver bostadsbolagen ett kommunikationsarbete gentemot sina hyresgäster. Trafikkontoret gör bedömningen att övriga aktörer inte kommunicerar kring frågan.

Innovativa metoder

Mål: Staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder vid upphandlingar av skadedjursentreprenader.

Trafikkontorets kommentar:

Kontorets entreprenörsdialoger visar att det finns ny teknologi och nya arbetssätt som kan ge positiva resultat. Detta är dock inte provat i större utsträckning inom staden och effekten av ny teknik och nya arbetssätt är oklar. Under förutsättning av erforderlig finansiering avser kontoret att genomföra ett pilotprojekt med syfte att utvärdera ny teknik och nya metoder.

Central upphandling av skadedjursbekämpning

Mål: Kommunfullmäktige beslutar att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning för samtliga berörda förvaltningar och bolag.

Trafikkontorets kommentar:

Trafikkontoret föreslår en central upphandling. Ett alternativ skulle kunna vara en *gemensam upphandling*, vilket innebär att övriga förvaltningar och bolag själva väljer om de vill delta. Med hänvisning till kontorets dialog görs bedömningen att endast ett fåtal förvaltningar skulle delta eftersom den är frivillig och befintliga avtal har olika löptider vilket försvårar samordning. Detta resulterar i att ett ”helhetsgrepp” kring skadedjursbekämpningen inte kan åstadkommas.

En *central upphandling* möjliggör ett ”helhetsgrepp” med effektiva arbetssätt och snabba samordnade insatser. Central upphandling förutsätter att kommunfullmäktige har beslutat att det är normalförfarande för den aktuella inköpskategorin för stadens bolag och förvaltningar. Kommunfullmäktige ger också i uppdrag till kommunstyrelsen att genomföra upphandlingen och utser samtidigt trafikkontoret som kategoriägare för inköpsområdet. I beslut och upphandling behöver det också tydliggöras att beslutet gäller med successiv start då nämnders och bolags befintliga avtal upphör att gälla.

När en kategori har etablerats utser kategoriägaren ordförandeposten i kategorirådet och en kategoriledare. Kategoriägaren ansvarar också för att bemanna ett tvärfunktionellt och kommunkoncernövergripande kategoriråd och kategoriteam och att kategorirådet uppfyller sin funktion som beslutsfattande och vägledande forum åt kategoriteamet. Kategoriägaren och

kategorirådet ansvarar också för att implementeringen av teamets kategori strategier kan genomföras med tillgängliga resurser.

Med hänvisning till ovanstående bedömer kontoret att skadedjursarbetet kan utvecklas om ansvaret för stadens skadedjursbekämpning organiseras enligt förslaget ovan. Trafikkontoret, som föreslås utses till kategoriansvarig, kan då disponera resurser till de områden som för tillfället har störst behov utan att behöva ta hänsyn till andra gränser än mot enskilda fastighetsägare. Insatserna kan också göras snabbt då samordning med andra aktörer, än eventuella enskilda fastighetsägare, inte är aktuell.

Vidare bör ansvaret avgränsas till skadedjur på stadens *mark*, alltså inte *inne i* byggnader eller anläggningar. En naturlig gränsdragning för ansvarsområdet kan vara att förlägga gränsytan till en byggnads yttre fasad och grundmur, alltså i huslivet. Ansvaret för skadedjur och ohyra *inne i* byggnader föreslås även fortsättningsvis ligga hos respektive fastighetsägare.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår trafikkontoret att trafiknämnden godkänner föreliggande tjänsteutlåtande och bifogad handlingsplan som svar på uppdraget från kommunfullmäktige.

Slut

Bilagor

1. Handlingsplan för skadedjursarbete.
Svar på uppdrag från kommunfullmäktige. Bilaga 1.